

Kasper Świerzowski

Stanisław Pigoń w Krakowskim Oddziale Towarzystwa

Rocznik Towarzystwa Literackiego imienia Adama Mickiewicza 10, 75-80

1975

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KRAKÓW

Kasper Świerzowski

STANISŁAW PIGOŃ W KRAKOWSKIM ODDZIALE TOWARZYSTWA LITERACKIEGO IM. A. MICKIEWICZA ¹

Z Oddziałem Krakowskim Profesor Pigoń związany był niemal od samego zarania jego istnienia (początkowo jako „gość” z Poznania czy Wilna; potem, będąc profesorem Uniwersytetu Jagiellońskiego, jako członek Oddziału), dzieląc zmiennie jego losy aż po rok 1961. Stanowi to bez mała 40 lat, licząc od daty pierwszego odczytu — 22 marca 1921 po ostatnie wystąpienie — 16 stycznia 1961 r.

O swojej pracy w Towarzystwie Literackim S. Pigoń tak ongiś pisał:

„Pragnę zapewnić Panów, że moje 55 lat już liczące członkostwo w Towarzystwie liczę między najmiłsze przygody i przyjemności mego życia. Tyle tu pozawierałem pamiętnych znajomości i wartościowych przyjaźni, do tylu prac miałem stąd podniecie i zachęte. To grono bliskich mi towarzyszyów ceniłem sobie najwyżej. Siłą rzeczy tak się złożyło, że najwięcej ich znalazłem w gronie kolegów Krakowskiego Oddziału.” ²

Ze względu na znaczenie, jakie sam Profesor przykładał do tej działalności, nie można odnalezionych materiałów całkowicie pominąć.

Podane tu fakty dopełniają kalendarium J. Starnawskiego ³ o nie odnotowane przez niego dane, lub też je (znacznie i nieznacznie) poszerzają. Niewątpliwie jest w ogłaszającym tu materiale trochę faktów, w całościowym obrazie życia i działalności wybitnego uczonego nie tyle mało ważnych, ile może zbyt szczegółowych. Trzeba więc od razu zwrócić uwagę na różnicę między kalendarium J. Starnawskiego obejmującym całe życie (więc z natury ogólniejszym) a tym uzupełnieniem,

obejmującym tylko jeden wycinek z tego bogatego życia (więc bardziej szczegółowym, by nie rzecz drobiazgowym).

Formę notatek niniejszego zestawienia starano się dostosować do formy wprowadzonej przez J. Starnawskiego. Takie szczegóły, jak na przykład dokładne określenie czasu i miejsca trwania odczytu (np. odczyt z dn. 22 III 1921 — „o godz. 6 wieczorem w sali 43 Collegii Novi”) pominięto, choć nie bez żalu, bo wskazują na krakowskie drogi Uczonogo. Tam, gdzie to było możliwe, wskazano miejsce druku odczytu (nie powtarzając jednak ustaleń J. Starnawskiego). W wypadkach, gdy odczyt nie był drukowany, i przy niektórych wypowiedziach dyskusyjnych S. Pigionia powtórzono ich treść za *Księgą protokołów*.

Świadomie zestawione tu z całą drobiazgowością fakty pozwalają uchwycić tak charakterystyczną dla Profesora, co tu szczególnie mocno chciałbym podkreślić, postawę obywatelską: czynne i szerokie uczestniczenie w publicznym życiu naukowym; postawę gotowości, wynikającą z obowiązku profesorskiego, ale przede wszystkim z chęci służenia przykładem osobistym w myśl Jego własnych, nader skromnych słów: „Przykład [...] poprzedników mych tudzież rówieśnych i młodych towarzyszy zawsze mię wspierał i zachęcał.”⁴

22 III 1921

Na zebraniu naukowym członków Oddziału odczyt *U świtu towianizmu* („wygłosił prof. dr Stanisław Pigoń z Poznania” — jak zanotowano, zgodnie ze stanem faktycznym, w sprawozdaniu z zebrania).

24 IX 1921

Odczyt publiczny *Pierwszy pomysł „Pana Tadeusza”*. Druk. „Przegląd Warszawski” 1922, t. I s. 329 - 351. Toż nadbitka.

26 I 1930

Odczyt *Tło obyczajowe „Pana Tadeusza”*. Prelegent „przedstawił w nim warunki topograficzne Nowogrodzkiego a następnie nakreślił obraz stosunków ekonomicznych, społecznych i oświatowych w powiecie nowogrodzkim na początku XIX w. Na tym tle, opierając się na pamiętnikach, przede wszystkim Morawskiego i Felińskiej, uwydatnił cechy przełomu w kulturze duchowej tej ziemi, przełomu dokonywającego się bardzo wyraźnie i szybko w ramach jednego pokolenia.”⁵

Był to przypuszczalnie szkic zagadnienia wkrótce przedstawionego szeroko w rozdziale *Tradycje obyczajowe* książki *Pan Tadeusz. Wzrost, wielkość i sława. Studium literackie* (Warszawa 1934 s. 7 - 57).

6 XII 1931

Odczyt *A. Towiański przed r. 1830 na Litwie*. Prawdopodobnie część pracy pt. *Towiański na Litwie* drukowanej w: „Przegląd Współczesny” Kraków 1932 t.42 s. 315 - 327, t.43 s. 66 - 77. Toż nadbitka.

24 I 1932

Głos Pigionia w dyskusji nad referatem I. Chrzanowskiego *Jan Duklan Ochocki jako pamiętnikarz*.

12 II 1932

Głos Pigionia w dyskusji nad podręcznikiem J. Kleinera *Literatura polska* (Lwów 1932).

17 IV 1932

Na Walnym Zebraniu członków Oddziału Pigoń wchodzi w skład Zarządu wspólnie z I. Chrzanowskim (przewodniczący), F. Bielakiem, Z. Ciechanowską, M. Dłuską, S. Kołaczkowskim, S. Windakiewiczem i M. Janikiem. Wniosek Pigionia o zaproszenie do Zarządu trzech nauczycieli-polonistów, celem ożywienia stosunków z gimnazjami. W związku z artykułem F. Alterowej *Na marginesie artykułu P. J. Grodeckiego*⁶ propozycja (nie wiadomo, czy zrealizowana), wspólnie z I. Chrzanowskim, wysłania do redakcji „Polonisty” protestu przeciw nazwaniu *Ogniem i mieczem* i *Pana Tadeusza* lekturami szkolnymi.

22 V 1932

Pigoń przewodniczy zebraniu naukowemu Oddziału i zabiera głos w dyskusji nad referatem N. Aucci *Tragizm poezji Mickiewicza*, „zaznaczając, że Mickiewicz nie miał w sobie materiału na tragika. Nie było w nim beznadziejności, był optymistą — był też wierzącym katolikiem. Optymizm jego nie był łatwizną poglądu na życie, ale ostatecznie zawsze wierzył w zwycięstwo dobra. Tragizm na platformie politycznej najmocniej zarysowuje się w *Jakubie Jasińskim*”⁷.

15 XII 1932 i 24 I 1933

Udział w dyskusji nad referatem J. Hulewicza *Przebudowa studium polonistycznego* wygłoszonego 7 XII 1932 r. Pigoń „zwraca uwagę, że okraczanie ilościowe materiału w zakresie literatury romantycznej jest niesłuszne. Na przykład *Kordian* poruszający zagadnienie walki o ideologię pokolenia ma niewątpliwie w epoce romantycznej podobne znaczenie jak później *Wesele* Wyspiańskiego. Problemem naczelnym staje się kwestia nie co czytać, ale jak czytać. Redukcja literatury romantycznej budzi jeszcze zastrzeżenia choćby z tego względu, że romantyzm podjął i rozwiązał tak zasadnicze zagadnienie jak problem «narodowości»”⁸.

30 V 1945

Pigoń na pierwszym powojennym zebraniu inauguracyjnym Oddziału zostaje wybrany przewodniczącym Zarządu. Funkcję tę pełni do roku 1950. Członkami Zarządu zostali wówczas J. Krzyżanowski, F. Bielak, Z. Ciechanowska⁹.

20 X 1945

Głos Pigionia w dyskusji nad referatem W. Kubackiego *Echa Demostenesa i Mozarta w twórczości Mickiewicza*.

29 - 30 IX 1946

Na pierwszym powojennym Walnym Zjeździe członków Towarzystwa Pigoń zostaje wybrany członkiem honorowym.

9 XI 1946

Głos w dyskusji nad referatem J. Spytkowskiego *Gwara jako środek literacki*

6 VI 1947

Głos w dyskusji nad referatem G. Mavera *Stosunek włoskiego polonisty do literatury polskiej.*

30 XI 1947

Zob. Kronika... s. 345

31 I 1948

Zob. jw.

13 XI 1948

Głos w dyskusji nad referatem A. Chojeckiego *Na marginesie nowej poezji polskiej.*

27 XI 1948

Głos w dyskusji nad referatem J. Kurka *Założenia i ambicje nowej poezji polskiej.*

5 XI 1950

Na Walnym Zebraniu Oddziału Pigoń zostaje członkiem Komisji Rewizyjnej. Członkowie Zarządu: m. in. J. Kleiner (przewodniczący), S. Papée, M. Grzędzielska.

27 XI 1952

Przewodniczy zebraniu naukowemu Oddziału w zastępstwie nieobecnego J. Kleinera.

31 V 1955

Odczyt *Jak tworzył Mickiewicz?*¹⁰

29 VI 1958

Walne Zebranie członków Oddziału. Pigoń ponownie wybrany przewodniczącym Zarządu. Funkcję tę pełni do 1961 r. Członkami Zarządu zostają m.in. F. Bielak, H. Markiewicz, L. Płoszewski, T. Ulewicz¹¹.

29 X 1958

Odczyt *Mickiewicza „wiek klęski”*¹²

30 X 1959

Odczyt *Z czego została utkana „suknia Dejaniry”?*¹³

17 XI 1959

Głos w dyskusji nad referatem M. Piszczkowskiego *Prawda o lamentach chłopskich.*

15 XII 1959

Przewodniczy zebraniu naukowemu Oddziału.

18 I 1960

Przewodniczy zebraniu i zabiera głos w dyskusji nad referatem H. Markiewicza *O encyklopediach literackich i ich dziale polonistycznym*.

16 II 1960

Wieczór wspomnień ku czci profesorów I. Chrzanowskiego i S. Kołaczewskiego. Wprowadzenie Pigoń i oddzielne omówienie przezeń działalności pedagogicznej I. Chrzanowskiego.

27 X 1960

Przewodniczy zebraniu i zabiera głos w dyskusji nad referatem H. Markiewicza *Wartości i oceny w badaniach literackich*.

17 XI 1960

Przewodniczy zebraniu naukowemu Oddziału.

16 I 1961

Przewodniczy i zabiera głos w dyskusji nad referatem L. Płoszewskiego *Śladami Wyspiańskiego we Francji*. Prowadzi następnie Walne Zebranie członków Oddziału, na którym składa rezygnację z funkcji przewodniczącego Zarządu Oddziału. Nowym przewodniczącym zostaje F. Bielak.

Przypisy

¹ Uzupelnienie do *Kroniki życia i działalności Stanisława Pigoń* opracowanej przez J. Starnawskiego. Zob. *Stanisław Pigoń. Człowiek i dzieło*. Praca zbiorowa pod redakcją Henryka Markiewicza, Marii Rydlowej i Tadeusza Ulewicza. Kraków 1972, s. 401-447. Wiadomości zebrane w tym uzupelnieniu wyłoniono z 320 stronicowego zeszytu, nietypowego formatu, zawierającego sprawozdania z zebrań członków Oddziału Krakowskiego Towarzystwa Literackiego im. A. Mickiewicza. Zeszyt założony został w 1920 r. przez Franciszka Bielaka, który na jego stronie pierwszej wpisał dużymi literami tytuł: *Protokoły posiedzeń Krak[owskiego] Koła Tow[arzystwa] im. A. Mickiewicza*. W okresie nas interesującym są to sprawozdania (mniej lub bardziej szczegółowe) spisywane przez kolejnych sekretarzy Oddziału: Z. Ciechanowską, F. Bielaka, T. Ulewicza, M. Grzędzielską, I. Czechową.

² Fragment listu do Zarządu Oddziału Krakowskiego z dnia 30 września 1965 r., w którym Prof. Pigoń dziękuje za przesłane Mu, z okazji osiemdziesiątej rocznicy urodzin, życzenia.

³ W *Kronice...* wykorzystano chyba tylko sprawozdania drukowane w „Pamiętniku literackim” LIII, 1962 z. 3/4 s. 295-296: T. Bujnicki, *Oddział Krakowski (1920)* i s. 297-299: S. Pigoń, *Sprawozdanie Oddziału Krakowskiego Towarzystwa Literackiego im. A. Mickiewicza za okres od 1945 r. do dn. 5 XI 1950, przygotowane na Walne Zebranie Oddziału w dniu 5 XI 1950*. Nawiasem mówiąc, profesor Pigoń w tym sprawozdaniu powołuje się na *Księgę protokołów* Oddziału. Widać z tego, że nie wykorzystano jej przy opracowywaniu kalendarium, czy to przez przeoczenie, czy zwykle zapomnienie, bo — ponadto — w gronie osób współpracujących przy jego składaniu przynajmniej parę osób tę *Księgę* znało, bo ją ongiś pro-

wadziło. Zręszta piszący te słowa fakt jej istnienia i tkwiących w niej wiadomości uzmysłowił sobie dopiero w trakcie lektury drukowanego kalendarium. Polak Mądr po szkodzie...

⁴ S. Pigoń, *Zawsze o nim*. Kraków 1960, s. 9.

⁵ *Protokoły posiedzeń Krakowskiego Koła Towarzystwa im. A. Mickiewicza*, s. 46 — notatka F. Bielaka.

⁶ „Polonista” II, 1932 s. 27 - 29. Artykuł Grodeckiego nosił tytuł *Program i nauczanie języka polskiego w szkole średniej*. „Polonista” I, 1930/1931, s. 81 - 88.

⁷ *Protokoły posiedzeń Krakowskiego Koła Towarzystwa im. A. Mickiewicza*, s. 65 — notatka F. Bielaka.

⁸ Jw., s. 69 — notatka F. Bielaka.

⁹ Wiadomość odnotowana w *Kronice...* (s. 433). Tu dodano kilka szczegółów. Zob. też. P. Grzegorzcyk, *Diariusz kultury polskiej 1945*. Kraków 1946. Odbitka z miesięcznika „Twórczość” II, 1946, s. 176, poz. 210.

¹⁰ Zob. *Kronika...* s. 438 — 9 V i 8 X 1955.

^{11, 12} W *Kronice...* (s. 439) obie wiadomości podano pod datą 1 X, co nie jest zgodne z protokołami posiedzeń Oddziału.

¹³ Wiadomość odnotowana w *Kronice...* (s. 440) bez daty dziennej.